

FİNANSAL PİYASALAR VE KURUMLAR DERSİ- UZAKTAN EĞİTİM DERS NOTU

FİNANSAL SİSTEM

Ekonomik birimlerin genelde gelirleri ve harcamaları eşit değildir. Ekonomik birimlerden bazıları gelirlerinden daha az harcayarak tasarruf yapmakta, bazıları ise gelirlerinden daha fazla harcama yapmaktadır. Tasarruf sahiplerinin sahip oldukları fon fazlasının, fon açığı olanlara aktarımını gerçekleştirme fonksiyonunu üstlenen yapıya, finansal piyasa adı verilmektedir. Diğer bir ifade ile finansal piyasalar, ekonomideki ödünç verilebilir fonların arz ve talebinin karşılaştığı ve fiyatının oluştuğu mekânlardır.

Bir ekonomide tasarruf-yatırım denkleminin ve bu doğrultuda makroekonomik dengenin sağlanabilmesi, tasarruf sahipleri ve yatırımcıların uygun koşullarda bir araya getirildiği finansal sistemin varlığı ile mümkün olmaktadır. Finansal sistem fon arz eden tasarruf sahiplerini ile fon talep eden yatırımcıların bir araya getirilmesinin yanı sıra, finansal sistemde mevcut bulunan değişik finansal araçlara yatırım yapılması suretiyle çeşitlendirme kanalıyla riskin dağıtılması, likiditenin sağlanması, finansal bilginin temin edilmesi şeklinde hizmetler de sunmaktadır.

Finansal Sistemin Unsurları

Tasarruf sahiplerinden yatırımcılara fon akımı bir sistem çerçevesinde yürütülmektedir. Ekonomideki fonların tasarruf sahiplerinden yatırım sahiplerine akışının sağlandığı finansal sistem; sisteme fon arz edenler (tasarruf sahipleri), sistemden fon talep edenler (yatırımcılar), aracı finansal kurumlar (yardımcı kuruluşlar), finansal araçlar ve sistemi düzenleyen finansal kurallar şeklinde beş unsurdan oluşmaktadır.

Sisteme fon arz edenler (ödünç verenler); gelirinden daha az harcama yapan ve fon fazlasını finansal sistem aracılığı ile fon açığı bulunan yatırımcıların kullanımına sunan ekonomik birimlerdir. Sisteme fon arz eden tasarruf sahipleri;

- Gelirleri harcamalarını aşan hanehalkı üyeleri (yurtiçinden bireyler),
- Nakit akışı şeklinde elde ettikleri kazançları yatırım harcamalarını aşan işletmeler,
- Bütçe gelirleri cari ve yatırım harcamalarını aşan devlet,
- Ülkeye fon transferinde bulunan yurtdışında yerleşik ekonomik kesim üyeleri şeklinde sıralanabilir.

Sistemden fon kullananlar (ödünç alanlar); gelirinden daha fazla harcama yapma ihtiyacında olan ve fon açığını finansal sistem aracılığıyla telafi eden ekonomik birimlerdir. Sistemden fon kullanan yatırım sahipleri:

- gelirinden fazla harcama yapan ve artan harcamalarını finanse etmek isteyen hanehalkı (yurtiçi birey),
- kaynakları yatırım harcamalarını aşan ve bu yatırım harcamalarını finanse etmek isteyen işletmeler,
- bütçe açığı olan ve kamu harcamalarını finanse etmek isteyen devlet,
- ülkenin finansal piyasalarından fon talebinde bulunan / daha önce yaptığı yatırımları çözmek isteyen yurtdışında yerleşik kişi veya kuruluşlardır.

Finansal kurumlar, para ve sermaye piyasalarında tasarruf sahipleri ve yatırımcılar arasında fon transferini gerçekleştiren birimlerdir. Bankalar finansal kurumlara örnek olarak verilebilir. Finansal sistem içinde aracı kurumların sundukları hizmetler ülkeden ülkeye değişmektedir.

Finansal araçlar, finansal sistemde fon transferinde kullanılan belgelerdir. Finansal araçlara örnek olarak, hazine bonoları, devlet tahvilleri, hisse senetleri, finansman bonoları, varlığa dayalı menkul kıymetler, mevduat sertifikaları verilebilir.

Finansal kurallar ise finansal sistemi düzenleyen, fon transferinde uyulması gereken yasal ve idari düzenlemelerdir. Bankacılık Kanunu, Sermaye Piyasası Kanunu ve finansal sistemle ilgili normlar hiyerarşisinde yer alan düzenlemelerdir.

Fon fazlası olan tasarruf sahiplerinden fon açığı bulunan yatırım sahiplerine fon akımı doğrudan veya dolaylı olarak gerçekleşmektedir. Tasarruf sahipleri ile yatırımcıların direkt olarak karşı karşıya geldiği, fon akımının doğrudan gerçekleştiği finansmana *doğrudan finansman*, fon akımında iki kesim arasında finansal aracılardan yer aldığı finansmana ise *dolaylı finansman* adı verilmektedir.

Doğrudan finansmanda, yatırımcılar finansal piyasalarda finansal araç satarak tasarruf sahiplerinden doğrudan fon sağlamaktadır. Tasarruf sahibi, yatırım sahibinin ihraç ettiği finansal aracı satın almaktadır. Tasarruf sahiplerinin bu işlemde üstlendiği risk finansal aracı ihraç eden kurumun finansal riskidir. Finansal aracın değerinin zaman içerisinde düşmesi ve finansal aracı ihraç eden kurumun, aracın bedelini geri ödemesinde yaşanan sorunlar doğrudan finansmanın riskini oluşturmaktadır.

Doğrudan finansmanda fon arz ve talebi doğrudan karşılaşmakla birlikte sürecin hızlandırılması ve etkinliğinin artırılması için bazı kurumların aracılık etmesi söz konusu olabilmektedir. Brokerler ve yatırım bankaları bu aracı kurumlara örnek olarak verilebilir.

Dolaylı finansmanda, tasarruf sahipleri ile yatırımcılar doğrudan karşılaşmamakta, aralarında finansal aracı kurumlar yer almaktadır. Fon transferinin aracılardan üzerinden gerçekleştirildiği dolaylı finansman yönteminde fon arz ve talebi aracı kurumlara yöneliktir.

Dolaylı finansman yönteminde tasarruf sahibi yatırımcı finansal aracı kurumun ihraç ettiği finansal araçlara yapmaktadır.

Fon transferinde aracı kurumların bulunması, finansal riski aracı kurumun üstlenmesine neden olmaktadır. Dolaylı finansmana aracılık eden finansal kurumların en önemlilerinden biri bankalardır. Tasarruf eden mevduat sahiplerinin fonlarını, kredi talep edenlere aktaran bankalar, kredinin geri ödenmemesi halinde, bu riski mevduat sahiplerine yansıtması söz konusu değildir.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

Aydın, N. (2015). “Bölüm 1”, *Finansal Sistem ve Bankalar*, Bankacılık ve Sigortacılığa Giriş içinde (ss.2-23), Ed. Toprak M. ve Coşkun, M., Eskişehir, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayın No: 2478

Çıkrıkçı, M. (2005). *Finansal Kurumlar ve Piyasalar*, Trabzon, Akademi Kitabevi,

Delikanlı, İ U. (2015). “Bölüm 2”, *Bankacılık İşlemleri ve Banka Türleri*, Bankacılık ve Sigortacılığa Giriş içinde (ss.24-51), Ed. Toprak, M. ve Coşkun, M., Eskişehir, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayın No: 2478

Mishkin, S. F. (2000). *Finansal Piyasalar ve Kurumlar*, Çev. Şıklar, İ vd., İstanbul, Bilim Teknik Yayınevi